

Skøjteløb.

Skøjterne paa Foden! Hej, med et Spring
ud igennem Sivene, ud paa det blanke!
Langsomt, i nydende, dvælende Sving
fletter jeg mit Spor til en yndefuld Ranke.
Vinden har lagt sig. De ensomme Vejer
milevidt ud uberørte blinker.
Klart under Dæmningen Kysterne sig spejler,
Piletrær og kratsorte Brinker.

Aa hvor er den ren, en Luft som idag!
Styrkende den svaler de svulmende Lunger,
Isdækket brister med syngende Brag,
under mig og fjærnt over Jorden det runger.
Svingende let paa de klingende Skøjter,
glad som en Gud glider jeg derude.
Oppe mod Nord paa de rimlagte Højder
glimler der en solglødet Rude.

Valdemar Børdam.

Artilleriløjtnant Bech's Erindringer

om sit Ophold paa Bornholm og Christianse

meddelt af Kaptajn C. E. Koefoed.

Løjtnant Bech paa Christiansø i 1808.

Kanonerne -
Beskrivelse af Fæstningen -
Fiskeriet - Sælhundene.

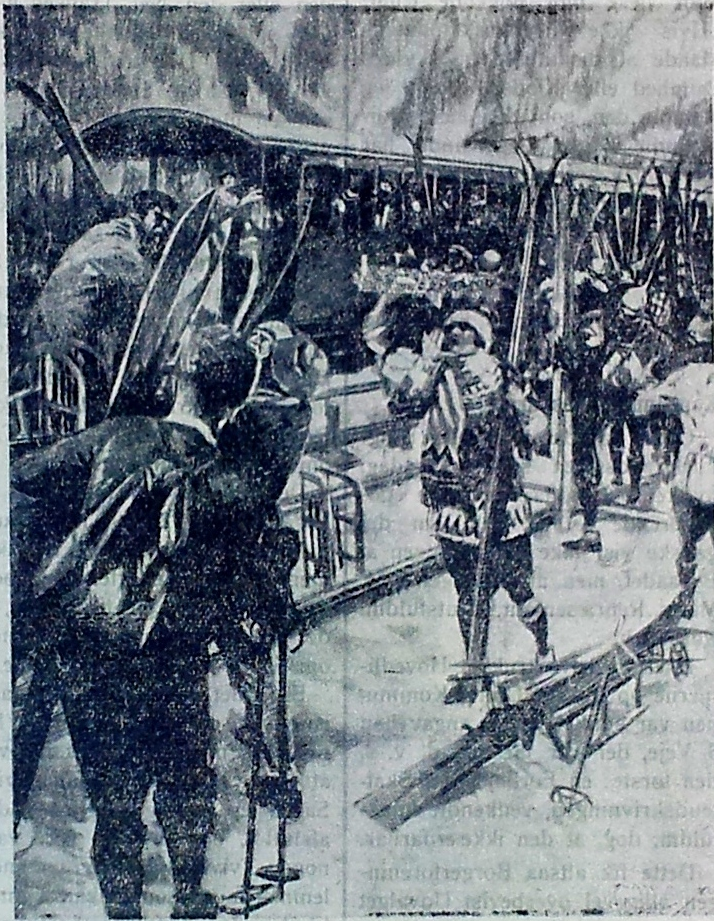
De tvende Øer Christiansholm og Frederiksholm er befæstede, det vil sige, med Batterier paa 4 til 6 Canoner, der ere i større eller mindre Afstand fra hverandre hele Øen rundt. De største ere Havnebatterierne, som beskytter Indløbet saavel i nordre som søndre Havn. Alle Batterierne vare dengang monterede med 12 Pd.s Jerncanoner, der var yderst slette og medtagne af Ælde; store Huller af Rust fandtes i Siælen paa dem alle. Desuden var der tvende ældgamle 100 Pd.s Haubitmorterer, der var placerede paa de højeste Punkter af Øen, og endnu nogle og tyve, ogsaa gamle, 12 Pd.s Haubitser, der med Haandkraft kunde føres rundt omkring. Alle Batterierne havde ikkun en Alens høje Jord- og Stenbedækning eller Brystværn, saa Kanonerne og Mandskabet stode aldeles blottede. Mortererne erklærede jeg strax vare saa svagelige, at de ei kunde udholde at kaste Bomber. Nogle maadelige simple Krudthuuse var anbragt bagved nogle af Batterierne. Jeg forbavsedes at en Admiralitetsfæstning kunde være i saa maadelig Stand. Jeg havde tænkt mig den ganske anderledes bedre*). Paa Christiansholm ligger alle Bygningerne med Facaderne i Vester eller ud mod Havnen. Nordligst for sig selv Commandant Boligen med en høj aaben Trappe til Indgangen midt paa samme. Køkkenet er i Kielderen. I Stuen de daglige Værelser, og ovenpaa 2. Etage en stor Sal, med Udgang over en Broe til Høiden, hvor det store runde Taarn er

frit beliggende. Foran Com. Boligen er den saakaldte Paradeplads, endeel ophøiet over Havnen. Det er et temmelig smalt, men endeel længere Anlæg, der er omgivet med tvende Rækker store, smukke Lindetræer. Lidet før Com. Boligen er Hovedvægten til venstre bestaaende af en Officeer Stue til højre; til venstre en større til Vagtmandskabet. Efter denne er Proviantforvalter Boligen, en ret anseelig to Etages Bygning, og noget derfra følger den østre Caserne, ligefra den vestre, og ere de tvende Etagers høje, dannende en reel lang Gade. I begge Ender af disse ere Officerslocalerne. For Enden af vestre Længe mod Nord, var et rummeligt af Steen opført Pakhus, som var Kohl's private Ejendom, og som han, som Strandskommissionær før Krigen havde benyttet til de Ladninger fra Skibe, der indkom ved Havari. Nu var det af Forvalteren benyttet til Oplag for Provianten til Besætningen. Foran til nord var en Beding til mindre Skibes Reparation, hvorved ogsaa lodsedes Varer. Kirken var i store runde Taarn, og dannede Halvdelen af Runddelen og oven over samme paa det højeste, Fyrtaarnet, anlagt med et fortrinligt omdreieende Lampeblus, hvilket naturligt nu under Krigen ei blev tændt. Endvidere fandtes paa Høien et Proviant Magasin.

Paa Frederiksholm boede Pastor Møller, Doctor Barty Skoleholderen Johansen, Liut. Olsen, Kroemanden Birck med Udsalg, en Skolebygning, Overlodsens, og de andre Stædet tilhørende Lodser. Bag ved disse tildeels adskilte Bygninger laa det lille runde Taarn ud mod Taarnrenden. Baade dette og store Taarn havde i ældre Tider været armerede med Canoner, men nu ei.

En temmelig stor Have hører

Vintersport i Sveitz.

Billedet er tegnet paa en af Sveitzerbanerne, der fører ud til de store Vintersportsdistrikter i Bjergene. — Det rummer sportslig Glæde over Snemængderne. — — — Travlhed for at komme af Sted med Kælke og Ski og tage de hvide Masser i Besiddelse, frisk Ungdom, Fart, Liv, Styrke.

til Commandanten med flere Frugttræer, hvoriblandt tvende høje store Figentræer, hvorpaa Figenen hver Sommer blev aldeles moden, og satte endog for anden Gang Figner, der var saa store som Valnødder, men disse faldt af ved Vinterens komme. Der var ogsaa et Moerbærtræ, der gav modne Moerbær. Desforuden var der flere Spalier Vinranker, der ogsaa havde modne Druer. Jeg sendte Fader hjem engang en Æske med Moerbær, Druer og Figen, der var aldeles modne. I Haven var et Lysthuus. Forvalter Siersted havde anlagt en endnu større Have med en Pavillon. Begge disse laa bag det benævnte „Mindet“, anlagt af Frederik den 5te i sin Tid paa den østre Side af Øen, og bevoxet med Lindetræer, der nu ere store og skyggefulde. Flere mindre Haver eies af Øboerne ude i Klipperne. I disse Haver plantedes alle Sorter Kiøkkenurter, der kom til største Fuldkommenhed, især Løg og Sellerirødder. Paa Frederiksholm i Præstens Have var et gammelt stort Moerbærtræ, der hvert Aar bar en Mængde Bær. Paa den høieste Punct af Øen er for faa Aar siden opført en særdeles stor og god hollandsk Veirmølle og tæt ved samme er en liden Kirkegaard, hvor Liigene rigtig nok ikke ligge i 3 Alen dyb

Jord. Paa denne er et lille Træcapel, hvori et over 100 Aar gammelt Liig er liggende. Dette har uden Tvivl været balsameret og endnu vel vedligeholdt, man kan reise hele Personen op fra sit Leie i Kiisten.

Paa Christiansholm findes 22 ferske Vandbeholdninger, som for det meste er fuldkommen godt Vand, hvoraf nogle udtørres om Sommeren, og næsten paa det høieste af Klippen i Sønder en Indsø med Navnet „Guds Forsyn“, der er 30 Alen lang, 12 Alen bred og stedse fyldt til det øverste med særdeles godt Drikkevand. Denne Søs formindskes kun lidet om Sommeren. I samme var en stor Deel Karudser, hvorpaa jeg øvede min gamle Ynglingsforneelse at angle med Fiskesnøre. Jeg kunde i kort Tid trække en Snees Stykker op, men de var smaa. Det bedste Drikkevand havde af en Kilde, der udsprang paa den østre Side og heed „St. Hans Kilde“, den laa horisontalt med Vandspeilet, men ved stærk østlig Vind slog Saltvandet ind i samme; men det varede kun kort Tid, saa gienvandt Kilden igien sin Sødhed. Denne Kilde var beliggende tæt under „Mindet“. Her under Træerne var anlagt en Kegelbane, som Officererne ofte benyttede og hvor jeg lærte

og yndede senere meget dette Spil.

Begge de beboede Øer vare forbudne med hverandre med en solid, stærk Flydebro, der var til at lukke op for Skibenes Gennemfart og ved denne dannedes nordre og søndre Havn. Noget fra Fæstningen hævede sig en flad Klippe, aldeles øde og bar, som heed „Tat“, og paa østre Side, i et Geværskuds Distance hævede det saakaldte østre Skjær sine flade Klipper over Vandet. Paa disse østre Skjær, som og paa Tat, var den store Mængde Sælhunde, der fandtes omkring ErtHolmene og havde der deres Opholdssted om Natten, og lode deres behagelig Røst eller Gøen høre.

Fiskerie af Lax, Torsk og Sild er betydelig og Fiskerne fange Laxen paa saakaldte Ladelænker, et meget stærkt og langt Toug hvor der hveranden Alen nedhænger en temmelig stærk stor Krog som til Madding er bedækket af paasatte Sild. Disse Lænker sættes ud hver Aften og maa røgtes eller indtages om Morgen, før end det bliver gandske lyst, da ellers Sælhundene afæde alle de paa Krogene fastsiddende Lax, men dog ei længere end til Hovedet, da disse Hundecraberer godt vide, at i Hovedet sidder Krogen, som de derved vogte sig for. Paa en saadan Lænke kan der undertide være fanget 10—12 Stk. Lax, men jeg har selv set en Fisker komme ind og af sin Lænke aftage 12 Laxehoveder, alt det øvrige havde Sælhundene tracteret sig med. Laxen købte vi den Tid for 6 Sk. Pd. for Hovederne 4 Sk. og ikkun disse fortærede vi paa Øen, da hele Laxen blev røget og var meget god. For en Oi Sild betales 8 Sk., for en Snees store Torsk 6 Sk.

Sælhundene ere ei lette at skyde, da de skal træffes enten lige midt paa Snuden eller lige paa Rygraden. Der var egentlig kun en aldrende Øboer Hans Ude, der forstod at træffe dem rigtigt. Engang kom han ind og buxerede ved Baaden en Sælhund, der var overmaade sielden stor, og veiede efter deres Omdømme vist 30 Lispund ja endog mere. Den blev halet op paa Flydebroen og kunde ved sin Vægt bringe den betydelig i Vandet. Den blev slagtet og ituskaaren. Jeg smagde det ogsaa, men det havde, i det mindste for mig en meget væmmelig sødagtig Smag. Af Fedtet udbragtes 1½ Pd. Tran.

*) Fæstningen fik nyt og bedre Skyts i Begyndelsen af 1809.

Omkring Elektriciteten.

Da jeg i sin Tid tog fat paa Skærvslagningsens ædle Kunst, begik jeg en slemt Fejl; men det har trostet mig ikke lidet, at jeg senere har set andre begaa den samme Fejl. Hvori bestod da min Dumhed? Jo, paa den store flade Sten, jeg benyttede til Underlag, fremkom efterhaanden en stor Fordybning i Midten, fordi jeg stadig ved Hjælp af Hammeren knuste Emnerne til Skærver paa samme Plet. Kort sagt: Efter nogen Tids Forløb var Stenen ubrugelig som Underlag.

En ældre Kammerat underviste mig imidlertid i at bruge hver Plet af Underlaget. Derved holdtes Stenen plan og kunde bruges i Aarevis. Mon jeg saa blev fornærmet paa vedkommende, fordi han gav mig en retledende Haandsrækning? Det være langt fra. Jeg var ham tværtimod taknemmelig og er det den Dag i Dag.

Da Elektricitetssagen var i sin Vorden hersteds, blev der tilbudt Byraadet Assistance af vor eneste Ekspert paa dette Omraade, Hr. Ingeniør Andersen, Hammerværket. Dette Tilbud blev pure afvist, og paa Forespørgsel blev der sagt, at Hr. Andersen ikke var Medlem af Byraadet. En meget tyndbenet Begrundelse. Var maaske D'hr. Ingeniør Mengel og Garfunkel det? Ja, et æret Byraadsmedlem tillod sig endog at haane Hr. Andersen i et offentligt Byraadsmøde, hvilket dog blev paataalt af Formanden. Man blev fornærmet; men mon det alligevel ikke havde været klogere at modtage den tilbudte Hjælp. Jeg tror det.

Efter Referat i mit Partiorgan: „Bornholms Social-Demokrat“ for 27. Maj 1927 sagde Hr. Emil Holm følgende i Byraadet: — „Det er jo imidlertid saa langt fra Byraadet, der vil „trumfe“ Elektricitetsforsyningen igennem. Det er netop Befolkningen selv, der kræver den. Og naar Folk ønsker at faa Elektricitet, vil Taleren ikke modsætte sig det; men tage Del deri med sit Forbrug.“

Godt brølt!

Nu er der gaaet baade Vinter og Vaar og det hele Aar, siden den citerede Udtalelse faldt, og undertegnede har været meget lydhør hver Gang Elektriciteten har været paa Bane Mand og Mand imellem; men paa 2 Undtagelser nær har jeg ikke hørt en eneste Beklagelse af, at vi ikke fik Byraadets Planer gennemført. Derimod har jeg hørt Masser af Udtalelser i modsat Retning; thi hvem var det, der tegnede de meget omtalte ca. 3000 Lampesteder? Var det den jævne Middelstand, som selv ejer Hus og Hjem, eller var det den store, brede Arbejderbefolkning og Fiskerne? Nej, ingen af Delene. Borgmesteren siger selv herom efter ovennævnte Referat: — „Der er tegnet ca. 3000 Lampesteder, men det er særlig de store Forbrugere, medens de mindre har holdt sig tilbage. Dette behøver dog ikke at skyldes Modvilje; men blot, at de tager Hensyn til de for Tiden herskende vanskelige Forhold.“ — Borgmesteren indrømmer altsaa, at vi Smaafolk forstod at tage Hensyn til de herskende vanskelige Forhold; men Byraadet gjorde det ikke.

Hvem er nu de store Forbrugere, som Hr. Emil Holm regner identiske med Befolkningen?

Bortset fra et Par Hotelejere maa det være Bestyrerne af vore Aktie- og Andelsforetagender, vore

fra Rønne importerede Pengeinstitutter, vore Statsinstitutioner, enkelte store Forretningslejere, Stationsforstandere o. s. v., altsaa gennemgaaende Folk, som kun skal nyde Behageligheden ved Elektriciteten; men ikke betale een Øre til Installationen.

Ja, de kunde sagtens raabe op. En lille anpassant Bemærkning til Slut: De faa Tilhængere — vistnok ialt 4 — Byraadet har tilbage, har af Mangel paa Argumenter i Debatten om ovenomtalte Emne fremhævet, at Hr. Premierl. Koefoed stødte Folk fra sig ved at bruge for stærke Udtryk mod Byraadet i sine Artikler. Ja, maaske. Men i Hr. Borgmester Chr. Larsens Pjece: „Elektricitetssagen i Allinge-Sandvig“ af 27. April 1927 synes jeg heller ikke, det er de afrundede, bløde Falzetter, der er de fremherskende. Man læse blot følgende Citat: „Hvis ikke Premierløjtnantens Maade at diskutere paa skyldes Dumhed eller Klodsethed, vil jeg stemple den, som den mest ufor-skammede, jeg nogensinde har truffet paa hos et blot nogenlunde dannet Menneske.“

Mon den ene har stort at lade den anden høre.

Mads Madsen.
Medl. af Skærvsl. Fagforening.

Kommunale Bespærelser.

Ordet „Bespærelser“ blev brugt i Byraadssalen sidste Torsdag, hvilket bør noteres som en epokegørende Nyhed, selv om det ganske vist ikke var af nogen af Byraadet, men af Udvalget af 4. Marts Repræsentant, Amtsfldm. Rossbach.

Efter at have trukket Hovedlinjerne op for det Uføre, Kommunen var sunket ned i, angav han 3 Veje, der var farbare, d. v. s. den første: en Forhøjelse af Skatteudskrivningen, vedkendte Amtsfldm. dog, at den ikke er farbar.

Dette fik altsaa Borgerforeningen alligevel overbevist Udvalget om, ved det tidligere omtalte Møde. Derimod lykkedes det os aabenbart ikke at overbevise Udvalget om, at der vilde komme flere Pengeind, saafremt Skatteudskrivningen nedsættes. Det lyder ganske vist ogsaa noget paradoksalt, men det er dog i Virkeligheden meget naturligt, at Skatteyderne i stor Udstrækning paa Forhaand helt opgiver at betale, naar de bliver stillet overfor en urimelig Udskrivning, som er ganske haabløs.

Skatteskruen er forlængst gaaet „over Gevind“ og for atter at kunne bruges, maa den nedskæres.

Paa Amtmandsmødet hævdedes med stor Kraft fra Borgerforeningens Side, at meget kunde opnaaes ved Bespærelser. Det er os derfor en meget stor Tilfredsstillelse at se, at Udvalget nu heller ikke mere „nærer nogen Tvivl om, at der kan opnaas noget ad den Vej.“ (Ref. i Bornh. Tid.)

Saaledes lød imidlertid Ordene, men hvad siger Virkeligheden? Det foreliggende Budget fremviser ingen Bespærelser — tværtimod! Naar Ord kun er Ord, og Ordene ikke efterfølges af Handling — hvad saa? Udvalget „anbefaler“ Bespærelser. Vi havde hellere set, at Udvalget havde stillet Byraadet overfor „det kategoriske“ Imperativ, den absolutte, uomgængelige Nødvendighed og sagt: „Der skal spares!“

Det er altid kedeligt at spare, og de fleste Mennesker gør det ikke, med mindre de bliver tvunget til det. Derfor skal Byraadet tvinges. Om ikke paa anden Maade, vil den Omstændighed alligevel

tvinge det derved at Skatteyderne ganske simpelt ikke betaler — og hvad saa? Naar Hr. Transen saa forgæves har pantet hele Byen — hvad saa?

Som tredje Vej anviser Udvalget, at Skatteudrivningen skærpes og anfører, at Kommunen til Stadighed har et helt Aars Skat til gode. En Forretningsmand vil nok kalde dette Tilgodehavende en „dubios“ Fordring; men naturligvis er der noget at gøre her, naar der tages fat paa den rette Maade og paa de rigtige Steder, men det bliver næppe store Sager. Sagen er, at foruden den manglende Evne saa er Retsbevidstheden desangaaende, takket være længere Tids systematisk Magtmisbrug fra Byraadets Side, ganske sløvet. Det gaar ikke mere som en Løbeild gennem Byen, at „Kongens Foged“ har været hos den eller den. Nej, Transen gaar i al sin joviale Skikkelighed saa omtrent fra Dør til Dør og skriver op paa et Stykke Papir: saa er man pantet. Det koster nogle Kroner ekstra, som bliver lagt paa det øvrige, men dem betaler man heller ikke, saa det kan jo være omtrent det samme.

Det eneste, der kan redde Situationen, er snarlige, dybtgaaende og pinlige Bespærelser. Det er den eneste Maade, hvorpaa Byraadet kan skaffe sig den fornødne Autoritet til at kræve saadanne Skatter ind, som dem, der er Tale om i Allinge-Sandvig.

Det anførtes af Amtsfldm., at Legatkapitalen 27000 Kr. er brugt, men efter Referatet tales der ikke mere om det i det offentlige Møde; man har dog Lov til at tro, at der er talt saa meget des mere om Sagen i det lukkede Møde.

Byraadet har i hvert Fald faaet en ganske alvorlig „Næse“ fra Ministeriet, men om det faar Lov til at slippe med det, vil Tiden vise. Sagen er nemlig langt fra endnu afsluttet, og der kan ikke være nogen Tvivl om, at Byraadsmedlemmerne personlig kan komme til at undgælde for den bortkomne Kapital, saafremt denne ikke snarest skaffes til Veje.

Hvorledes de vil fremskaffe de 27000 Kr., er de aabenbart ikke selv klar over endnu, men saa meget er vist, at skaffes skal de og det skal ske snarest.

I Budgettet tænkes der ikke paa nogen Afbetaling af Gæld, saa deraf faar man ingen Oplysninger om Sagen.

At udskrive et Kvartals Ekstrasat, maa vel nok anses for ugørligt. Tilbage bliver da kun 2 Udveje. Den ene er Bespærelser og den anden, at Byraadsmedlemmerne personlig skaffer de 27000 Kr.

Hvem har for Resten hævet Pengene? — Har Byraadet? — Kasse- og Regnskabsudvalget? — Borgmesteren? — Kæmneren? — Hvor er Pengene blevet af?

Disse simple Spørgsmaal har vi endnu ikke kunnet faa Svar paa. Byraadet omgærder sig med sin sædvanlige dumme Hemmelighedsfuldhed. Dum fordi vi jo alligevel før eller senere faar det at vide. Vi har Tid til at vente.

C. E. KOEFOED.

Undertegnede har paa Skansekomiteens Vegne tilskrevet Byraadet, at dens Tilbud ang. Talerstolen betragtes som bortfaldet i Anledning af Borgmesterens Udtalelse desangaaende i sidste offentlige Byraadsmøde.

Skansekomiteen ønsker ganske naturligt at de Midler, der er bragt til Veje ved Medlemmernes ihærdige Arbejde og Publikums Vel-

vilje, anvendes til noget, der kan blive til varig Gavn og Glæde for Borgerne, og deler ikke Borgmesterens flotte Anskuelse med Hensyn til det ene Øjeblik at bygge for i næste at rive det samme ned — jfr. Nødørtshusene ved Sandvig Raadhus. Hvorhaan skal for Resten den grimme Mindesten for Dr. Danchell rives ned igen? A propos: Regnskabet?

C. E. KOEFOED.

Fra Åge til Åge.

„Nordbornholm“

slog sidste Vinter til Lyd for Afholdelse af selskabelige Sammenkomster med Underholdning af forskellig Art til Fordel for Kommunens arbejdsløse.

Med frivillig Assistance af interesserede afholdtes nogle Sammenkomster, der vandt god Tilslutning, og efter Underholdningen samlede Deltagerne ved fælles Kaffebord.

Til dette havde de Handlende ydet Naturalier, Underholdningen var gratis og der var indkommet godt 100 Kr. i frivillige Bidrag.

Vi har derfor iaar en Kassebeholdning paa 83 Kr. at begynde med; men da der for Tiden er særlig mange arbejdsløse, appellerer vi atter til de Handlende og andre om at yde deres Bidrag, saa der i Vinterens Løb kan afholdes flere Sammenkomster.

Vi har Haab om at faa en god Film gennem Dansk Arbejde, ligesom vi venter frivillig Assistance til Foredrag (event. Diskussion) og ved Serveringen.

En Bidragsliste henligger paa vort Kontor samt hos Viggo Staf-fensen, der atter iaar har lovet at forestaa det materielle og afhente tegnede Bidrag.

Den første Underholdning tænkes afholdt først i Februar, nærmere Program i næste Nr. af „Nordbornholm“.

Toldkontrollør Christensen

døde i Mandags efter nogle Ugers Sygeleje, 68 Aar gammel. Begravelsen finder Sted paa Søndag fra Kapellet.

Afdøde der i 23 Aar har været ansat som Toldopbeholderskontrollør i Allinge, var i nogle Aar kongevalgt Borgmester, ligesom han i en Periode var Medlem af Ligningskommissionen. Helbredet var imidlertid ikke godt, og Toldkontrolløren har i de senere Aar trukket sig tilbage fra alle kommunale Hverv.

Møller og Handbergs Tilbud

om Levering af Granit til Hvide Sande er indstillet til ministeriel Approbation.

I Allinge-Sandvig

skal der udskrives 212,680 Kr. i Kommuneskat for Regnskabsaaret 1929—30, hvilket er det højeste Beløb, der hidtil er udskrevet her i Kommunen.

Behagelig og sikker Kørsel faar De i min 4-5 Personers lukkede Bil.

Johannes Pedersen.

Træffes sikrest fra 8—9 ved Tlf. Rø 51.

Briller og Pincenez

Læseglas — Barometre — Termometre — Regnmaalere i bedste Kv. Conrad Hansen, Tlf. Allinge 140.

Benmel.

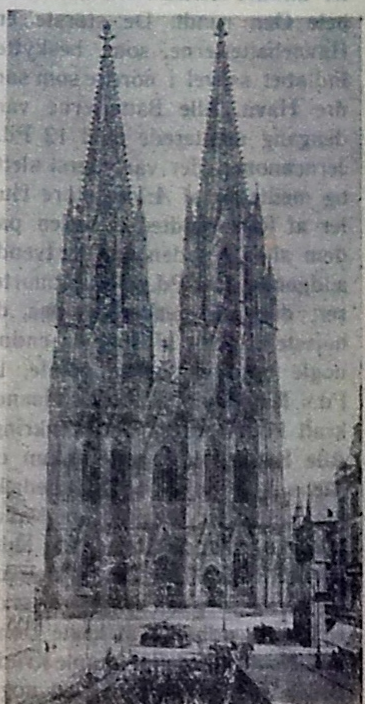
Godt, tørt Benmel er til Salg. 10 Kr. pr. 100 kg. Tlf. 79. Fodermelsfabriken, Nyker.

Verdens ældste Træ.

Dette mægtige Træ naar ikke alene dybt ned i Jorden med sine Rødder og højt op over de andre taarnhøje Træer med sin Krone; det forbinder tillige den graa Oldtid med vore Dage. Det var allerede 2000 Aar gammelt, da Kristus fødtes. Da Columbus opdagede Amerika, havde dette Kæmpetræ i 3500 Aar knejset i Amerikas Urskove, og dog blev det først opdaget af en hvid Mand i 1879 og opkaldt efter General Sherman. Stammen naar ca. 300 Fod i Højden og maaler nede ved Foden 102 Fod i Omkreds. Man kan sammenligne Træets Størrelse med Hesten, der staar ved Foden. — Hvis man kunde skaffe sig det til Brændsel, vilde ens Slægt have nok at fyre af i de første 2—300 Aar.

Kølns Domkirke

er et af de betydeligste Monumenter fra den gotiske Periode, saa storslaaet i sine Dimensioner, at det kun er lykkedes Middelalderen at rejse Dele af Bygningen, som først blev fuldendt i det 19. Aarhundrede. Opførelsen begyndtes i sidste Halvdel af det 13. Aarhundrede. I 1887 ophængtes den daværende Kirkeklokke i Taarnet ved Siden af de gamle, støbt af franske Kanoner.

Elegante Visitkort

50 Stk. med Navn 2 Kr. Allinge Bogtrykkeri

†
Vor kære Mand og Fader,
Toldkontrollør
C. E. P. Christensen,
døde i Mandags.
Allinge den 15. Januar 1929.
C. Christensen.
Børnene.
Begravelsen foregaar i Stilhed.

Rutsker.

Valglisten ligger til Eftersyn
til d. 26. ds. i Rutsker Brugsforening
og fra den 26.—31. ds. i
Vang Brugsforening.

Sogneraadet.

Rø

TIRSDAG 22. ds. Kl. 8 afholdes
den ordinære Generalforsamling.
Bestyrelsesmøde Kl. 7,30
Fælles Kaffebord.
Afholdsforeningen.

Rø

Menighedsmede afholdes d. 28.
Januar Kl. 7 i Brugsforeningens
Salangaende Præstegaardssporgs-
maalet, hvortil alle Folketskolens
Medlemmer i Rø Sogn opfordres
til at give Møde.

Rø Menighedsraad.

Olsker Husmandsforening

Medlemsmede i Forsamlingshu-
set Tirsdag den 22. ds. Kl. 7,30.
Diskussion over Emnet: Amtsskat-
ternes Omlægning m. m.
Georg Hansen, Rutsker indleder

Bestyrelsen.

Generalforsamling 11. Februar.

2 Jageslæder

er til Salg hos Fiskehandler
Carl Olsen, Klemens By.

Roer til Salg

eller byttes med en Kvie eller Ko
Hartvig Hansen, Lyngholts Pcl.

Skotske Hyrdehunde

til Salg hos
Victor Olsen, Bøgeskoven, Rø.
Tlf. Gudhjem 97 x.

Sund god Lødeko

er til Salg paa
Tlf. 48. Væbogaard, Rutsker.

6 Ugers Grise

er til Salg
Hullegaard, Klemens.

En Enspænderslæde

billig til Salg
Hans Chr. Dam, Allinge.

Johanne Hansen

Victualieforretning
anbefaler
hjemmelavet Fars, Medisterpølse,
Lunsepølse, Sylte og Leverpostej.
Fersk, saltet og røget Flæsk.

Lindeplads - Allinge - Telefon 45

Kofoed & Mortensen

Byggeforretning
Tlf. All. 77

Ligkister og Ligtøj.

Aktieselskabet
Hasle Bank
modtager Indskud paa Ind-
laansbog og Folio, Termins-
ydelse til Kredittforeninger,
ordner Kreditlaan m. m.

Allinge Teglværk

anbefales.
Mursten, Teglsten, Drænrør.

Tlf. 127.

1. Kl. stemplet Okse- og Kalvekød

faas hver Dag. 40—50 Øre Halvkilo.

G. Jørgensen's Slagterforretning.

Hjemmelavet Paalæg anbefales. Tlf. 66. Varerne bringes overalt.

Missionsuge i Rø

afholdes om Gud vil i Ugen fra 21.—26. Januar.

MANDAG i Kirken Kl. 3	Pastor Pedersen.
TIRSDAG i Salen Kl. 7,30	Janus Dam.
ONSDAG i Kirken Kl. 3	L. P. Hansen.
TORSdag i Kirken Kl. 7,30	Missionær Laursen.
FREDAG i Salen Kl. 7,30	Missionær Rafn.
LØRDAG i Salen Kl. 7,30	do.

Missionsuge i Olsker

i Ugen fra den 21.—26. Januar.

MANDAG Kl. 3 i Kirken	Pastor V. M. Nielsen.
TIRSDAG Kl. 7,30 i Missionshuset	Thinggaard.
ONSDAG Kl. 3 i Kirken	Missionær Rafn.
TORSdag Kl. 7,30 i Missionshuset	do.
FREDAG Kl. 7,30 i —	Missionær Laursen.
LØRDAG Kl. 7,30 i —	Missionær Wammen.

Alle er hjertelig velkommen.

Aarligt Udsalg af Fodtøj

begynder MANDAG den 21. Januar.

C. Larsen's Skotøjsforretning,

ALLINGE

Se Vinduernes! — Benyt Lejligheden!

Klaver og Brosfenshuggernes Fagforening, Sandv.

opfører Dilleantantkomedie i 2 Akter paa Christensens Sal:

Studeprangeren

SØNDAG den 27. Januar Kl. 8 præc.

DEREFTER BAL.

BILLETTER: Voksne 1 Kr. Børn 50 Øre.
Nye Medlemmer indskrives, dog ikke Festsaftenen.
NB. Børn har Adgang til Generalprøven Fredag den 25. for 25 Øre.

Rester!

Rester!

Aarligt Udsalg

begynder Lørdag den 19de Januar!

Af fraserterede Varer fremhæves enkelte Priser:

Damefrakker

i Serier 12—18—28—38 Kr.

— Sidste Serie er lutter fine
Frakker, f. Eks. en Plydskaabe,
en Del Frakker med Skind paa
Krave og i Siderne. — Mange
Størrelser.

Skindkraver 5—10 Kr.
Et Parti Dameveste 5 Kr.
Et Parti fine Pjekkerte 8-12,00
Et Parti Pullovers 5 Kr.
Db. væv. Damebenklæder 1,40

Et Parti Klædevarer

140 cm br., egnet til Frakker
og svære Kjoler, sælges me-
get billigt.
Kr. 5,00—6,00—6,50 pr. m.

Kjolestof til Børnekjoler 2,25
do. tørnet do. 1,60
Et stort Parti Hvergarn,
indkøbt i Rester 1,20 pr. m.

Et Parti fine Kjolestoffer
meget nedsat.

Lagenlærred 1 Kr. pr. m.

do. svær 1,35

do. fintraadet 1,45

do. halv. fin Vare 2,00

Skjortelærred, glat og kiperet

meget svær Vare 80 Øre.

Bomuldstøj, godt, 72 Øre

do. til Dynebetæk 1,35

Viskestykkedrejl hell. 95 Øre

Stribet Dynesatin 1,60.

Fabrikationsrester

i Gardiner 50 og 75 Øre

Pyjamas Flonel 90 Øre

Haandklædedrejl 58 —

do. hellinned 115

Paa Dynetøj i mine be-

kendte prima Kvaliteter

faas der, som paa andre

kurante Varer under Ud-

salget 10 pCt. Rabat.

Børnestrømper, smaa Nr. 50 Ø.

do. alle Nr. 85 —

Damehandsker fra 75 Øre.

Sorte Florstrømper 75 Øre.

kulørte halvuldne Strømper 145

do. halvuldne engelske 170-225

10 pCt. Rabat paa alle kurante Varer, Garn undtagen.

Andr. Thomsen, Hasle

Hafnia Ølsorter

Bryggeriets pastorerede Aftap-
ning paa Halv- og Heltasker.

Forlang det hos Deres Handlende!
Forhandler:

Kartoffelhdl. K. Nielsen,
Tlf. HASLE 22.

NB. Gode Spisekartofler anbef.

Frøisterne

bedes venligst indleveret snarest.

Olsker Brugsforening.

Aarligt Udsalg

fra Lørdag den 12. Januar.

10 pCt. for hele det
kurante Varelager.

En Mængde fraserterede
Varer er fremlagt til hjerte-
ligt godt Køb — f. Eks.:

Bønefrakker	fra 5,00
Damefrakker	13,50
Damekjoler	6—8,00
Habitter	fra 25,00
Regnfrakker	— 10,00
Uldne eng Damestrømper	1,58
Herreskjorter	2,50
Store Drengundertøjer	95
Damebenklæder	95
Dobb. Lagenlærred pr. m.	1,12
do. hvid Dynebetæk	1,88
do. kulørt do.	1,18
140 cm br. Lærred, udmær-	
ket til Broderi og Lægner,	
kun pr. m.	1,85

Køb Twistlærred, Medium
og Bomuldstøj under Ud-
salget. Det betaler sig i høj
Grad. — Husk vort prima
Sengeudstyr og Uldtæpper.

10 pCt. paa de i Forvejen
yderst moderate Priser.

En Masse gode Rester
extra billigt.

Manufakturhuset
HASLE

Pæn ung Pige

(18 Aar) søges til 1. Februar.
Bager Jørgensen, Allinge.

Biografen.

Søndag Kl. 8.

Yngste Lejtnant

Lystspil i 8 Akter.

Filmen er optaget i Samarbejde
med den amerikanske Marine
og over 2000 Kadetter og
Officerer deltager.

Rich. Nielsen,
Urmager- & Gravor.

Største Udvalg

Fest- og Brudegaver

Ny hjemk. Varer
til de rigtige Priser.

Enhver Husmoder bør i egen In-
teresse forlange

Gudhjem Møllers Flormel

Soveværelser

Borde og Stole

Tlf. n. 13 L. PIHL Klemensker.

FLÆSK,

Kød og Pølser

modtages til Røgning hos
Slagterm. Phillipsen, Sandvlg.

Messens Ene-Udsalg

Det store aarlige Udsalg er begyndt.

Paa alle ikke nedsatte Varer gives 10 pCt. Rabat.

Konfection udsælges meget billigt.

Firma:

C. H. r. Olsen, Allinge. Telefon 100.

Bestil Deres Tryksager i Allinge Bogtrykkeri

Under Udsalget

bortsælger vi en Masse gode Varer til extra
smaa Priser, hvorfor vi kan anbefale enhver,
der nu eller i nær Fremtid faar Anvendelse
for Manufakturvarer, at gøre Brug af vore
virkelige billige Tilbud.

Vi kan endnu tilbyde et Parti

Sommer- og Nelaars-Frakker,

sorte og kulørte, store og smaa Størrelser til
8—12—15—25 Kr. Har kostet det firedobbelte.

Magasin du Nord

ved Victor Planck, Allinge.

Møllers Bogbinderi

Tlf. 466. Chr. Dideriksen, Rønne. Tlf. 466.

Indbinding af Bøger. — Protokollfabrik. — Papirvarer.
I. Kl. Arbejde. — Rimelige Priser. — Hurtig Levering.

Leverandør til Biblioteker, Foreninger og Øens største Forbrugere.

Jens Hansens Manufakturhandel,

Allinge.

anbefaler sig med et stort Lager i færdige Klædevarer. Over-
frakker, Ulsters, Stortøjer, Motorjakker, Regnfrakker,
Hatte, Huer og Kasketter samt alt i Arbejdstøj. — Prima
amerikanske Overalls, Jakker & Bluser. Bestilling paa Klædninger
efter Maal. I. Kl. s Arbejde til billigste Priser.

Altid bedste Kvalitet og største Udvalg i Trikotage og Uldgarn.

Hvad behøver din Nabo ikke finde sig i?

af Johannes A. Svendsen,
cand. jur.

— 0 —

Tidligere var det den almindelige Anskuelse, at Hensynet til Naboerne ikke medførte andre Grænser for Ejers Ret end dem, hvortil der haves positiv Hjemmel. Nu gør derimod den Betragtning sig mere og mere gældende, at ikke enhver Raaden over Ejendommen, som ikke udtrykkeligt er forbudt, kan forenes med Nabos Ret til uforstyrret at nyde sin Ejendom. Medens man f. Eks. i Norge har en særlig Lov af 1887 om Ejendomsrettens Begrænsning i Naboforhold, og i Tyskland i den tyske Lovbog §§ 903—24, særlig i §§ 906—10, har detaljerede Bestemmelser om dette Forhold, har vi herhjemme ingen almindelige Bestemmelser om Spørgsmaalet. — Staar man overfor det Tilfælde at skulle afgøre et Spørgsmaal om Ejers Ret overfor Nabo, kan man derfor ikke ty til Loven, men man maa give sig til at undersøge Dompraksis og iøvrigt anvende sin sunde Fornuft.

Der er Enighed om, at enhver Anbringelse af Indretninger, som direkte rager indover eller under Naboejendommen, er uforenelig med Nabos Ret; men det er indlysende for enhver, at man ikke kan blive staaende herved. En hel Masse andre Paavirkninger af Naboejendommen maa stemples som utiladelige. — Man maa ikke træffe Foranstaltninger, hvorved det Vand, der samler sig paa en Ejendom, bringes til at flyde ind paa Naboejendommen, thi Lov af 1880 om Vandløb siger i sin § 81 følgende: Ingen Grundejer maa egenmægtig give det Vand, som har sit Udspring paa hans Grund eller samler sig paa samme, et andet Afløb til Andenmands Grund end det, der efter Terrainforholdene er det naturlige; men den, som attraar en Forandring i saa Henseende, maa i Mangel af almindelig Overenskomst gaa frem i Overensstemmelse med Reglerne i nærværende Lovs Afdeling 1.

Paa den anden Side maa Ejeren af lavere liggende Grund ikke egenmægtig lægge Hindringer i Vejen for det naturlige Afløb af Vandet fra den højere liggende Grund til Skade for denne.

Det maa selvfølgelig ogsaa være forbudt at indrette Møddinger, Latriner, Affaldsdynger o. lign. saaledes, at de Stoffe, der samler sig her eller udsønder sig herfra, glider eller flyder ind over Nabos Grund, i alt Fald hvor dette ikke skyldes uforudselige Omstændigheder, f. Eks. et usædvanligt kraftigt Regnskyld.

Men selv bortset herfra maa man indrømme, at en Benyttelse som direkte kun øves over den enkelte Ejendom, i vidt Omfang vil kunne have Virkning for Naboens derved, at Larm, Lugt, Damp, Røg ell. lign. trænger ind paa hans Grund til stor Gæne for Boerne. Medens det nu er ganske uforeneligt med den Interesse, Samfundet har i, at Ejendommene udnyttes paa en økonomisk, frugtbringende Maade, at anse enhver Benyttelse som forbudt, hvis Virkninger — endogsaa paa en ubehagelig Maade — kan spores paa Naboejendommen, saa kræver omvendt Hensynet til Nabos Ret til uhindret Brug og Nyden af sin Ejendom, at der maa være Grænser for de Ulemper, som paa denne Maade kan paaføres ham.

Naar det er utrykkeligt forbudt at lade skadeligt Vand eller andre skadelige Genstande flyde ind paa Nabens Ejendom, saa vilde saa vilde det selvfølgelig være meningsløst at tillade enhver nok saa generende Indtrængen af Røg, sundhedsfarlige eller ildelugtende Luftarter; indrømmer man dette, er det naturligt, at man gaar videre, saaledes at Naboer heller ikke behøver at finde sig i Larm eller Rystelse o. lign., som hans Nabos Virksomhed foraarsager. At Naboer eventuelt maa kunne modsætte sig Udgravninger og sligt, der finder Sted op til hans Grund, hvorved Grunden eller de Bygninger, der staa paa den, udsættes for at skride ud, turde vel være ganske klart. Domstolene herhjemme syntes i tidligere Tid tilbøjelige til ikke i disse Retninger at anerkende Grænser for Ejers Ret, hvor der ikke udtrykkeligt var hjemlet saadanne Grænser. Man var tilbøjelig til at forlange, at Naboer skulde finde sig i temmelig meget. I nyere Praksis kræver man større Hensyntagen til Nabos Interesser.

Vi skal nu gaa over til at se paa en hel Del Domme, der belyser, hvorledes Domstolene nu ser paa dette interessante Spørgsmaal. — I Ugeskrift for Retsvæsen (fremtidig betegnet U. f. R.) 1890 Side 141 findes en Dom, der drejer sig om følgende: Ejeren af en Fabrik "Fredens Møllers Fabrik", hvori Kunstgødning og Svovlsyre tilvirkedes, blev tilpligtet at erstatte Brugeren af en i Nærheden værende Have dels den Skade, som ved Uddunstningerne fra Fabrikken var tilføjet Plantevæksten i Haven dels den ved Uddunstningen foraarsagede Forringelse i Brugers og hans Families Nydelse ved den daglige Brug af Haven, uanset om Fabrikationen var drevet i over 20 Aar — idet der saa vidt ikke kunde være Tale om Hævd, — og uanset om Haven var anlagt senere end Fabrikken. Som Eksempel paa en Dom, der fordrer den generende Del af Virksomheden fjernet, samt giver Erstatning for allerede indtraadt Skade, kan nævnes Dom i U. f. R. 1904 A. 227: Et Aktieselskab "De forenede Bryggerier", som paa sin Ejendom havde anbragt et Gradværk, fra hvilket en Del af det nedrislende Vand, naar det var Blæst, førtes over paa Naboejendommen, hvor det udøvede en skadelig Virkning paa dennes Bygning og Have, blev tilpligtet under Dagsmølt at træffe Foranstaltninger, hvorved det forhindrede, at det nedrislende Vand af Blæsten førtes ind over nogen Del af Naboejendommen, og endvidere til at betale Erstatning for den allerede derved bevirkede Skade og Ulempe. — Følgen af Dommen blev, at Bryggerierne maatte opstille Skærme.

Statsbanerne har ogsaa maattet staa for Skud. Her kan saaledes nævnes Dom i U. f. R. 1907 Side 35 (der stadfæster Dommen i U. f. R. 1905 Side 443): Generaldirektøren for Statsbanerne blev under Tvang af Dagsmølt tilpligtet at foretage saadanne Forandringer ved en paa Struer Banegaard opført Lokomotivremise og dennes Skorssene, som uvilige (d. v. s. upartiske) af Retten udnævnte Mænd maatte finde nødvendige, for at de Ulemper, som Røgen fra Remisen medførte for Ejeren af en bebygget Lod i Struer, i det væsentligste kunde bringes til Ophør. Endvidere tilpligtet Statsbanedriften at betale den nævnte Grundejer et bestemt Beløb aarlig for Skade, der ved Rø-

gen var foraarsaget ham og fremtidig vilde blive foraarsaget ham, indtil de ovennævnte Forandringer var foretagne. I U. f. R. 1920 Side 849 er der en interessant Dom: Fra et Kalkbrænderi blæste paa Grund af den Maade, hvorpaa det dreves, betydelige Mængder Sand og Kalkstøv ind over Nabogaarden, bl. a. til Skade for Baadmotoren i Havnen. Medens det vilde medføre uforholdsmæssige Bekostninger fuldstændig at afværge Ulemperne, dømtes Kalkværket til at træffe nogle af Skønmænd angivne Foranstaltninger, som med en rimelig Bekostning kunde formindske Ulemperne.

forts.

Anton Jensens Cementløberi,
Gudhjem.
Tagsten, Mursten, Rør, Cementvarer

Hasle Snedker- og
Bygningsforretning.
Største Lager af Ligkister, Ligstøj og Ligsenge.
Tlf. Hasle 35.

Hasle Savværk
Træ modtages til Skæring.
Tømmer og Lægter lev. efter Best.

Johs. Marcussen,
Skotøjsforretning — Hasle.
Ima Overtrækstøvler og Galocher.

Gaa ikke over Aaen efter Vand
Køb Deres Forbrug af
Sodavand fra
Mineralvandsfabriken
BORNHOLM
Sandvig Telefon 25

Ajletønder,
Vandtønder, Vaskekøer og Saltkøer
J. P. Rønne, Gudhjem.
Tlf. 85.

Ligkister og Ligsenge
altid paa Lager i alle Størrelser,
og forskellig Udstyrelser og Priser.
Anton Sonnes Byggefornetning
Telefon Allinge 69.
Indehaver Chr. Sonne.

Allinge Skæpereri
Optændningsbrænde altid paa
Lager, billige Priser.
Tlf. 29. Geert Hansen.

Ajletønder,
Saltkøer og Skoldekøer anbefales
til billigste Priser.
Hasle Bødkerforretning,
Tlf. Hasle 105.

Emaillerede Vaske,
Fliser til Vægge og Gasbord,
Gasapparater og Gasovne.
Murgryder, Petroleumsovne,
Kakkelovne og Komfurer
anbefales.

P. C. Holm.
Tlf. 39. Allinge. Tlf. 39.

Anvend Sikkerhedssprængstoffet
AEROLIT til al Sprængning. Kraftigste og billigste Sprængstof.
Fænghætter og Fængtraad.
Johs. Kure, Staalgade, Rønne.
Tlf. 310.

Lad Dem fotografere
hos P. Anker Poulsen.
Plader og Film fremfaldes
og kopieres. — Forstørrelser udføres.
Telefon Pæste 66.

Bestillinger til Foraarslevering udbedes over:

18 pCt. Superfosfat
37 pCt. Kaligødning
Norge Salpeter - Tysk Kalisalpeter
Svovlsur Ammoniak, Chili Salpeter
Den billigste Pris og franco Levering
erholdes ved Forudbestilling.

Nørre Flødals Gødningskalk fra Lager.
Nordlandets Handelshus.

Vi rydder op i Manufakturlageret,

og fra Fredag
d. 1. Februar 1929 er det filretfælgst saaledes, at hele Lageret
udbydes til Salg til meget smaa
og kontante Priser.

Læg Mærke til, at vi køber gerne uldne strikkede Klude og renavasket Uld til gode Priser.

Nordlandets Handelshus

Vi modtager gerne Bestillinger paa
Kløver-, Græs- og Roefrø
samt **Ærter, Vikker og Saakorn.**
Send os Ordrelisterne snarest muligt.
Nordlandets Handelshus.

Elfenbenslakeret Soveværelse

med 3-fløjet Spejl, compl. fra 450 Kr. Egetræs engelsk
Spisestue, compl. fra 550 Kr. Chesterfields Dagligstue, 1 Sofa 3 Lænestole med Velour, fra 450 Kr.
Ratebetaling kan indrømmes. Solide Købere fra 20 Kr. mdl.

Allinge ny Møbelmagasin,
Havnegade 53. Allinge.

P. E. Holm træffes personligt fra den 22. Decbr. til den 14. Januar.

BRØDRENE ANKER, HASLE.
JERNTØBERI & MASKINFABRIK.
Alt til Faget henhørende anbefales.

Har De prøvet den ny Fuldgødning Nitrophoska IG?

Den indeholder $\left\{ \begin{array}{l} 16,5\% \text{ Kvælstof} \\ 16,5\% \text{ Fosforsyre} \\ 20\% \text{ Kali} \end{array} \right\}$ i letopløselig Form.

Næringsstofferne er billigere heri end i de ublandede Gødninger, og da Varen er saa koncentreret og indeholder alle 3 Hovednæringsstoffer, spares meget i Udbringningsomkostninger.

Let og behagelig at udstrø med Haand og Maskine!

Vi har udsendt Forespørgsler til de Landmænd, der benyttede Varen sidste Foraar, om hvordan de var tilfreds med den. Næsten alle Besvarelserne, vi modtog, gik ud paa, at Vedkommende vilde benytte Nitrophoska IG igen iaar, hvilket maa være den bedste Anbefaling for Varen.

Bestil Nitrophoska i god Tid hos Deres Forhandler; da den endnu er ret ny, er det vanskeligt for de Handelende at disponere, hvis de ikke faar Ordrene tidligt.

Nærmere Beskrivelse tilsendes paa Forlangende.

DET DANSKE
GØDNINGS- KOMPAGNI

